

TARTALOM

Bevezetés	9
A példázat	13
1. JÉZUS HALLGATÓSÁGA	16
Kétféle ember	16
Miért szeretik az emberek Jézust, és miért nem szeretik az egyházat	19
2. KÉT ELVESZETT FIÚ	23
Az elveszett ifjabb testvér	23
A fiatalabb fiú terve	25
Az elveszett idősebb fiú	29
3. A BŰN ÚJRAÉRTELMEZÉSE	32
A boldogság megtalálásának két útja	32
Két elveszett fiú	35
A bűn mélyebb megértése	38
Mindketten vétkeztek, mindketten szeretetet nyertek	43

4. AZ ELVESZETTSÉG ÚJRAÉRTELMEZÉSE	46
Harag és felsőbbrendűség	46
Szolgai lelkület	53
Kinek kell tudnia ezt?	59
5. A VALÓDI IDŐSEBB TESTVÉR	64
Mire van szükségünk?	64
Kire van szükségünk	68
6. A REMÉNY ÚJRAÉRTELMEZÉSE	75
Vágyunk az otthon után	75
A visszatérés nehézsége	81
A végső lakoma	83
7. AZ APA LAKOMÁJA	86
Az üdvösség élményszerű	87
Az üdvösség materiális	89
Az üdvösség egyéni	92
Az üdvösség közösségi	99
Babette lakomája	102
Köszönetnyilvánítás	107
Jegyzetek	109

1. JÉZUS HALLGATÓSÁGA

„...mindnyájan igyekeztek Jézushoz, hogy hallgassák őt.”

KÉTFÉLE EMBER

A példázat legtöbb értelmezése arra összpontosít, mi történt a fiatalabb testvérrel, a „tékozló fiúval”, hogyan hagyta el otthonát és hogyan tért vissza. Ám így elsikkad a történet valódi üzenete, hisz nemcsak egyetlen testvér szerepel benne, hanem kettő, s a maga módján mindegyikük megtestesíti egy-egy útját az Istentől való eltávolodásnak. Ugyanígy, mindkettő a maga sajátos módján keresi az Isten országát, az abba való befogadtatást.

Fontos észrevennünk a történeti kontextust, amelybe a szerző Jézus tanítását beágyazza. Az első két versben Lukács elmondja, hogy kétféle csoport gyűlt össze Jézust hallgatni. Egyfelől eljöttek a „vámszedők és a bűnösök”. Őket a történetben a fiatalabb fiú testesíti meg. Ezek az emberek fittyet hánytak a Biblia erkölcsi parancsaira és a vallásos zsidók tisztasági előírásaira. „Kicsapongó életet” éltek. Mint az ifjabb testvér, ők is „elköltöztek egy távoli vidékre”, amikor hátrahagyták családjuk és társadalmuk hagyományos erkölceit.

A hallgatóság másik csoportját a „farizeusok és az írástudók” alkották, őket képviseli a példázatban az idősebb fiú.

1. Jézus hallgatósága

Neveltetésüktől fogva betartották a hagyományos tanítást. Tanulmányozták és tisztelték az Írást. Hűségesen jártak istentiszteletre, folyton imádkoztak.

Lukács kevés eszközzel, visszafogottan, de pontosan bemutatja, mennyire más a két csoport válasza Jézus mondanójára. Az „igyekeztek” ige görög eredetijének folyamatos igeideje arra utal, hogy Jézus nyilvános szolgálata során mindvégig mintegy mágnesként vonzotta a fiatalabb testvéreket. Folyton körülötte rajzottak. Ez pedig zavarta és dühítette az erkölcsös életvitelű egyházfiakat. Lukács így foglalja össze zúgolódásukat: „Ez bűnösöket fogad magához, és együtt eszik velük.” Leülni és együtt enni valakivel az ókori Közel-Keleten az elfogadás jele volt. „Hogy merészelhet Jézus ilyen bűnösökhöz közeledni? – mondogatták. – Ezek az emberek sosem jönnek el a mi istentiszteletünkre! Vajon miért tetszik nekik Jézus tanítása? Az igazságot mi tanítjuk, nem pedig Jézus. Nyilván ő csak azt mondja nekik, amit hallani szeretnének.”

Akkor tehát kinek szól Jézus tanítása e példázatban? A második csoportnak, az írástudóknak és a farizeusoknak. Jézus az ő hozzáállásukra válaszol ezzel a történettel. A két testvér története feltárja az idősebb fiú lelkét, és szívhez szóló kéréssel zárul: változzon meg!

Évszázadokon át úgy tanították e szöveget a templomokban és a hitéleti képzéseken, hogy szinte minden más

értelmezést kizárva a bűnbánó kisebbik fiát irgalommal visszafogadó apa állt a középpontban. Amikor először hallottam ezt a történetet, elképzeltem Jézus közönségét, amint könnybe lábadt szemmel hallgatja, hogy Isten mindig szeretni fogja és mindig visszafogadja őket, nem számít, mit tettek. Ha így tálaljuk, akkor szentimentális szósszal öntjük le a példázatot. Ennek a történetnek célpontja nem a megrögzött bűnös, hanem a vallásos ember, aki mindig a Biblia szerint cselekszik. Jézus nem az erkölcstelen kívülállókhoz, hanem a jó erkölcsű belülvalókhoz szól itt. Meg akarja mutatni nekik, hogy vakok, kicsinyesek, önelégültek, és hogy mindez tönkreteszi saját lelküket és a körülöttük élőkét is. Nagy tévedés tehát azt gondolni, hogy Jézus elsődleges célja ezzel a történettel az, hogy a fiatalabb testvéreket biztosítsa feltétel nélküli szeretetéről.

Nos, az egykori hallgatóság nem fakadt sírva a történettől – sőt, felháborodott, megsértődött, feldühödött. Jézus nem a szívünket akarja megmelengetni, hanem össze kívánja zavarni a kategóriáinkat. Provokálja a közkeletű istenképet, bűn- és üdvösségfelfogást. A történet feltárja a kisebbik fiú destruktív önközpontúságát, de erősen elítéli a báty moralizáló életfelfogását is. A vallásos és a vallástalan ember egyaránt spirituálisan elveszett, mondja Jézus: mindkét életút zsákutcába vezet – az Isten megközelítésére vonatkozó minden emberi elképzelés téves.

1. Jézus hallgatósága

MIÉRT SZERETIK AZ EMBEREK JÉZUST, ÉS MIÉRT NEM SZERETIK AZ EGYHÁZAT

A fiatalabb és az idősebb testvérek ma is körülvesznek bennünket, a családban éppúgy, mint a társadalomban. A családban többnyire az elsőszülött szokott lenni a szülők támasza, a felelősségteljes utód, aki igyekszik megfelelni az elődök normáinak. A kisebb gyerek pedig többnyire a lázadó, a szabad szellem, aki kortársai elismerésére és közösségére vágyik. A nagyobbik testvér felnőtt, állásba megy, anyu és apu közelében telepszik le – a fiatalabb testvér meg inkább a nagyvárosok trendi és pezsgő negyedeit választja.

Ezekről a természetes vérmérsékleti különbségekről csak nemrég kezdtünk el többet gondolkodni. A 19. század első felében az iparosodás nyomán új középosztály jött létre, a polgárság, amely szigorú munkamorállal és szigorú erkölcsiséggel vetette meg identitásának alapjait. A polgáriasult rétegnek tulajdonított képmutatásra és merevségre válaszul létrejöttek a művészközösségek, ilyen volt Henri Mulger köre az 1840-es évek Párizsában vagy a Bloomsbury-csoport Londonban, majd a Greenwich Village beatköltői, illetve ilyenek a mai *indie-rock* irányzatok. A bohémek a konvenciókkal szemben a szabadságot, a személyes autonómiát hangsúlyozzák.

A modern társadalom kulturális csatározásaiban újra és újra ez a temperamentumbeli különbségből fakadó feszültség

kerül a felszínre. Egyre több ember tartja magát manapság vallástalanoknak vagy éppen vallásellenesnek. Úgy gondolják, hogy a morális kérdések általában rendkívül összetettek, és gyanakvással szemlélik azokat a személyeket és intézményeket, amelyek magukhoz kívánják ragadni mások életének erkölcsi irányítását. E szekularizált szellemiség ellenére (vagy éppen pontosan emiatt) a konzervatív vallási mozgalmak is megerősödtek. Riadót fújnak az „erkölcsi relativizmus előretörése” miatt, és készülnek „a kultúra visszahódítására” – eközben pedig épp olyan sötét alaknak látják a fiatalabb testvért, mint maguk az egykori farizeusok.

És kinek az oldalán áll Jézus? *A Gyűrűk Urában*, mikor a hobbitok megkérdezik a vén Szilszakállt, kinek az oldalán áll, azt mondja, nem tud oldalakról. Jézus válasza – e történet alapján – hasonló ehhez. Ő nem áll sem a vallástalanok, sem a vallásosak oldalán; de rámutat, hogy a vallásos moralizálás különösen pusztító lelki állapot.

Ma ez szinte elképzelhetetlen, de a kereszténységet kezdeti megjelenésekor nem tekintették vallásnak. Maga volt a nem vallás. Képzeljük csak el, amint a korai keresztényeket a hitükről faggatják a szomszédai! Például azt kérdezik tőlük: „Hol a templomotok?” Erre a keresztények azt válaszolják, hogy nekik olyan nincs. „De ez hogyan lehetséges? És akkor hol végzik a szolgálatot a papjaitok?” Erre azt mondják a keresztények, hogy papjaik sincsenek. „De... – kapkodják a

1. Jézus hallgatósága

levegőt a szomszédok – hát hol végzitek az áldozatot, amivel isteneiteknek kedveskedtek?” Erre a keresztények azt felelik, hogy már nem mutatnak be áldozatot. Jézus a szentély, akiben beteljesednek a szentélyek, a pap, akiben beteljesedik a papság, és az áldozat, aki beteljesíti az áldozatot.³

Ilyesmiről akkoriban senki se hallott. Ezért aztán a rómaiak ateistáknak hívták a keresztényeket, mert a spiritualitás keresztény felfogása olyan egyedi volt, hogy semmilyen más vallással nem lehetett összefüggésbe hozni. Ez a példázat pedig arról szól, miért volt igazuk, amikor ateistáknak nevezték őket. Kulturális csatározásaink közepette vegyük már észre ennek a meglátásnak a nekünk címzett üzenetét, élét! Társadalmunkban a többség számára a kereszténység éppen hogy *a* vallást jelenti és a morális előírásokat. Mai alternatívája – más világvallások mellett – a szekuláris pluralizmus. De kezdetben ez nem így volt. A kereszténység akkor „harmadik útnak” számított, valami egészen másnak.

A fontos mozzanat itt tehát az, hogy Jézus vérig sértette a vallásosakat, de akiket elriasztott a vallásos és erkölcsi buzgókodás, azokat vonzotta és kíváncsivá tette. Ezt a Jézus életéről szóló újszövetségi beszámolókból mindvégig nyomon követhetjük. Akárhányszor Jézus egy vallásos és egy szexualitása miatt kitaszított emberrel találkozik (mint Lukács 7-ben), vagy egy vallásos és egy származása miatt kitaszított emberrel (mint János 3–4-ben), vagy pedig egy vallásos és egy politikai

álláspontja miatt kitaszított emberrel (mint Lukács 19-ben), mindig az utóbbi kerül vele szoros kapcsolatba, nem pedig az előbbi, az „idősebb testvér”. Jézus a tiszteletre méltó vallási vezetőknek azt mondja: „a vámszedők és a parázna nők megelőznek titeket az Isten országában” (Mt 21,31).

A vallástalanokat mindig vonzotta Jézus tanítása, és a kor bibliás-vallásos embereit pedig sértette. Mai egyházainknak általában nincs ilyen hatása. Nem vonzzák magukhoz azokat a kívülállókat, akiket Jézus saját közelébe tudott vonni – még a leghaladóbb gyülekezeteink sem. A konzervatív, moralizáló, karót nyelt emberek számára vonzó az egyház. A szabadosak és a szabadszelleműek, a társadalom peremére szorultak és a megtörték messziről elkerülik templomainkat. Ez csak egyet jelenthet. Ha lelkészeink prédikálása és egyháztagjaink jelenléte nincs olyan hatással az emberekre, mint valaha Jézus maga, akkor nem is állíthatjuk magunkról, hogy a jézusi üzenet hirdetői vagyunk. Ha egyházainkat nem kedvelik a fiatalabb testvérek, az azt jelenti, hogy sokkal több idősebb fiú tölti meg őket, mint gondolnánk.